

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MEDIAMADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Otanazarova Husniya Sattorbergan qizi

Urganch RANCH texnologiya universiteti

Pedagogika yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Rajabov Furkat Turakulovich

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqildi. Ta'lim tizimida zamonaviy axborot vositalari va raqamli texnologiyalarning o'rni tobora ortib borayotgan sharoitda pedagog kadrlarning mediamadaniyat sohasidagi tayyorgarligini oshirish dolzarb vazifaga aylandi. Maqolada mediamadaniyatning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilindi, bo'lajak o'qituvchilarni mediamadaniyatga tayyorlashning zamonaviy yondashuvlari ochib berildi va ularning kasbiy faoliyatida mediamadaniyat ko'nikmalarini shakllantirishning samarali usullari ko'rsatib o'tildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish tizimli yondashuv, amaliy mashg'ulotlar va tanqidiy fikrlash malakalarini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi kerakligi aniqlandi.*

Kalit so'zlar: *mediamadaniyat, bo'lajak o'qituvchilar, kasbiy tayyorgarlik, axborot savodxonligi, raqamli texnologiyalar, tanqidiy fikrlash, pedagogik jarayon, zamonaviy ta'lim*

Annotation: *This article examines issues of improving the methodology for developing media culture among future teachers. In the context of the growing role of modern information media and digital technologies in the education system, enhancing the preparedness of pedagogical staff in the field of media culture has become an urgent task. The article analyzes the theoretical and methodological foundations of media culture, reveals modern approaches to preparing future teachers for media culture, and demonstrates effective methods for forming media culture skills in their professional activities. According to the research findings, it was determined that the development of media culture among future teachers should be implemented through a systematic approach, practical training sessions, and the development of critical thinking skills.*

Keywords: *media culture, future teachers, professional training, information literacy, digital technologies, critical thinking, pedagogical process, modern education.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования методики развития медиакультуры будущих учителей. В условиях возрастающей роли современных информационных средств и цифровых технологий в системе образования повышение подготовленности педагогических кадров в области медиакультуры стало актуальной задачей. В статье проанализированы теоретико-методологические основы медиакультуры, раскрыты современные подходы к подготовке будущих учителей к медиакультуре и показаны эффективные методы формирования навыков медиакультуры в их профессиональной деятельности.*

Согласно результатам исследования, было определено, что развитие медиакультуры будущих учителей должно осуществляться через системный подход, практические занятия и развитие навыков критического мышления.

Ключевые слова: *медиакультура, будущие учителя, профессиональная подготовка, информационная грамотность, цифровые технологии, критическое мышление, педагогический процесс, современное образование.*

KIRISH

Hozirgi zamon jamiyatida axborot oqimi kundan-kunga kuchayib bormoqda va inson faoliyatining barcha sohalarida, ayniqsa ta'lim tizimida chuqur o'zgarishlar yuz bermoqda. Bugungi kunda axborot muhiti nafaqat bilim olish manbai, balki ijtimoiy hayotning muhim qismi sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli, zamonaviy jamiyatda yashayotgan har bir shaxs, jumladan, bo'lajak o'qituvchilar mediamadaniyat bilan qurollanishi zaruriyati tug'ildi.

Mediamadaniyat tushunchasi so'nggi yillarda pedagogika fanida alohida e'tibor qozondi va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi sifatida tan olindi. Bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishi uchun, balki kelajak avlodni zamonaviy axborot muhitida to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsatish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, zamonaviy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari va ommaviy axborot vositalarining ta'siri tobora kuchayib bormoqda, lekin bo'lajak o'qituvchilarni mediamadaniyatga tayyorlash metodikasi hali ham to'liq ishlab chiqilmagan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi pedagoglardan yangicha ko'nikma va bilimlarni talab qilmoqda.

Tadqiqot maqsadi bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish yo'llarini aniqlash va ularning amaliy faoliyatida qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatib berishdan iborat.

ASOSIY QISM

Mediamadaniyat – bu shaxsning ommaviy axborot vositalari bilan o'zaro munosabatda bo'lish madaniyati, axborotni tanqidiy qabul qilish, tahlil qilish va unidan to'g'ri foydalanish qobiliyatidir. Mediamadaniyat tushunchasi keng ma'noda axborot savodxonligi, raqamli kompetentlik va tanqidiy fikrlash malakalarini o'z ichiga oladi.

Pedagogika fanida mediamadaniyat ikki asosiy yo'nalishda ko'rib chiqildi: birinchidan, ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari va ommaviy axborot vositalaridan samarali foydalanish qobiliyati sifatida; ikkinchidan, o'qituvchilarni axborot muhitining salbiy ta'sirlaridan himoya qilish va ularni tanqidiy fikrlashga o'rgatish vositasi sifatida.

Zamonaviy nazariy qarashlar asosida mediamadaniyat quyidagi tarkibiy qismlardan iborat deb hisoblanadi: axborot savodxonligi, ya'ni turli manbaalardan axborotni topish, baholash va foydalanish qobiliyati; raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalari; axborotni tanqidiy tahlil qilish malakasi; axborot xavfsizligi tamoyillarini bilish; axborot muhitida axloqiy me'yorlarga rioya qilish.

Bo'lajak o'qituvchilar uchun mediamadaniyat ayniqsa muhim ahamiyatga ega, chunki ular nafaqat o'zlari axborot bilan to'g'ri munosabatda bo'lishlari, balki o'quvchilarni ham shu yo'lda tarbiyalashlari kerak. Pedagog shaxsning mediamadaniyati uning kasbiy kompetentligining muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarni mediamadaniyatga tayyorlashning zamonaviy holati

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida mediamadaniyatga oid ma'lum ishlar olib borilmoqda. Ta'lim dasturlariga axborot texnologiyalari, raqamli ta'lim vositalari va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha fanlar kiritildi. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatdiki, mavjud yondashuv asosan texnik ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan va mediamadaniyatning boshqa muhim tomonlari – tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi, axloqiy masalalar – yetarlicha e'tibor qozonmaydi.

Ko'plab tadqiqotlar bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyat darajasini baholash yo'nalishida olib borildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, talabalarning aksariyati raqamli qurilmalar va dasturiy ta'minot bilan ishlashni bilsalar ham, axborotni tanqidiy baholash, manba ishonchliligini aniqlash va axborot xavfsizligini ta'minlash borasida yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emaslar.

Shuningdek, ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik yetarli darajada ta'minlanmaydi. Talabalar nazariy bilimlarni olsalar ham, ularni amaliy pedagogik vaziyatlarda qo'llash qiyin kechmoqda. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Mediamadaniyatni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish yo'nalishlari

Bo'lajak o'qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlar taklif etildi:

Birinchi yo'nalish – tizimli yondashuv. Mediamadaniyatni rivojlantirish jarayoni barcha ta'lim bosqichlarida uzluksiz amalga oshirilishi kerak. Bu nafaqat alohida fanlar doirasida, balki barcha o'quv fanlarida mediamadaniyat elementlarini integratsiyalash orqali ta'minlanadi. Har bir fan o'z spetsifikasiga ko'ra mediamadaniyat ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin.

Ikkinchi yo'nalish – amaliy yo'naltirilganlik. Ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda qo'llash imkoniyati yaratilishi zarur. Buning uchun talabalar turli xil pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o'quv materiallarini tanqidiy baholash, raqamli ta'lim resurslari yaratish kabi amaliy topshiriqlarni bajarishlari kerak. Amaliy mashg'ulotlar davomida talabalar o'z tajribasini to'plashi va xatolari ustida ishlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Uchinchi yo'nalish – tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Mediamadaniyatning eng muhim qismi bu axborotni tanqidiy qabul qilish va tahlil qilish qobiliyatidir. Bu malakani rivojlantirish uchun maxsus mashqlar, muhokamalash usullari va muammoli vaziyatlar yaratilishi kerak. Talabalar turli manbalardan kelib chiqadigan axborotlarni solishtirish, ularning ishonchliligini baholash va manipulyatsiya usullarini aniqlash ko'nikmalarini egallashlari zarur.

To'rtinchi yo'nalish – axborot xavfsizligi. Zamonaviy axborot muhitida xavfsizlik masalalari alohida ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak o'qituvchilar nafaqat o'zlari, balki

o‘quvchilarining ham axborot xavfsizligini ta‘minlay olishlari kerak. Shu sababli, ta‘lim dasturlariga shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish, kibertahdidlardan saqlash, raqamli izo qoldirish kabi mavzular kiritilishi lozim.

Beshinchi yo‘nalish – axloqiy tarbiya. Mediamadaniyat nafaqat texnik va tanqidiy ko‘nikmalarni, balki axloqiy qadriyatlarni ham o‘z ichiga oladi. Talabalar axborot muhitida hurmat, mas‘uliyat, halollik tamoyillariga rioya qilishni o‘rganishlari kerak. Ular plagiat, yolg‘on axborot tarqatish, boshqalarning shaxsiy hayotiga aralashish kabi noto‘g‘ri harakatlarning oqibatlarini anglab yetishlari zarur.

Oltinchi yo‘nalish – zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Ta‘lim jarayonida turli raqamli vositalar, interfaol platformalar, ko‘p vositali ta‘lim materiallari va onlayn resurslardan keng foydalanilishi tavsiya etiladi. Bu nafaqat talabalarning qiziqishini oshiradi, balki ularning raqamli ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Yettinchi yo‘nalish – o‘z-o‘zini rivojlantirish. Mediamadaniyat sohasi juda tez rivojlanayotganligi sababli, bo‘lajak o‘qituvchilar doimiy o‘rganish va o‘z bilimlarini yangilash qobiliyatiga ega bo‘lishlari kerak. Shu maqsadda, ular onlayn kurslar, vebinarlar, professional hamjamiyatlar va boshqa ta‘lim resurslari bilan tanishtirilishi lozim.

Mediamadaniyatni baholash mezonlari

Bo‘lajak o‘qituvchilarning mediamadaniyat darajasini aniqlash uchun quyidagi mezonlar ishlab chiqildi:

Bilim mezoni: mediamadaniyatning asosiy tushunchalari, axborot xavfsizligi qoidalari, tanqidiy tahlil usullari haqida nazariy bilimlarni egallash darajasi.

Ko‘nikma mezoni: turli raqamli vositalar bilan ishlash, axborotni qidirish, saralash va saqlash, ta‘lim resurslari yaratish ko‘nikmalarini namoyon etish darajasi.

Malaka mezoni: axborotni tanqidiy baholash, manba ishonchligini aniqlash, manipulyatsiya usullarini anglash qobiliyatini namoyish etish darajasi.

Shaxsiy fazilat mezoni: axborot muhitida axloqiy me‘yorlarga rioya qilish, mas‘uliyat hissi, hurmat va halollik tamoyillariga amal qilish darajasi.

Faoliyat mezoni: o‘quv jarayonida mediamadaniyat ko‘nikmalarini amalda qo‘llash, o‘quvchilarni mediamadaniyatga o‘rgatish qobiliyatini ko‘rsatish darajasi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalariga ko‘ra, bo‘lajak o‘qituvchilarning mediamadaniyatini rivojlantirish zamonaviy ta‘lim tizimining muhim vazifalaridan biri ekanligi aniqlandi. Mediamadaniyat nafaqat pedagog shaxsning kasbiy kompetentligini oshiradi, balki uni zamonaviy axborot jamiyatining to‘laqonli a‘zosi aylantiradi.

Tadqiqot natijalari oliy ta‘lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlarini takomillashtirish, yangi o‘quv kurslari ishlab chiqish va mavjud fanlarni mediamadaniyat elementlari bilan boyitish uchun asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Kelajakda bo‘lajak o‘qituvchilarning mediamadaniyatini baholash vositalarini ishlab chiqish, turli xil ta‘lim dasturlarida mediamadaniyat komponentlarini joriy etish tajribasini o‘rganish va mediamadaniyat rivojlanishining samaradorligini aniqlash yo‘nalishida qo‘shimcha tadqiqotlar olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdullayeva M.N. Zamonaviy ta’limda axborot texnologiyalari. – Toshkent: O’qituvchi, 2023. – 156-178 bet.
2. Aripov M.M. Pedagogik ta’limda raqamli madaniyat. – Toshkent: Fan, 2024. – 89-112 bet.
3. Begimqulov U.Sh. O’qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2023. – 201-225 bet.
4. Ismoilov B.I. Axborot savodxonligi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Mumtoz so‘z, 2024. – 67-92 bet.
5. Karimov N.A. Raqamli ta’lim muhiti va pedagog. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 134-159 bet.
6. Mahmudov Q.T. Ta’limda tanqidiy fikrlash metodikasi. – Buxoro: BuxDU nashriyoti, 2024. – 78-104 bet.
7. Nurmatova S.R. Bo‘lajak o‘qituvchilarning mediamadaniyati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2024. – 45-71 bet.
8. Qodirov A.X. Axborot xavfsizligi asoslari. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2023. – 112-138 bet.
9. Rahimov D.D. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Andijon: AndDU nashriyoti, 2024. – 98-123 bet.
10. Salimov E.Yu. Pedagogik ta’limni modernizatsiyalash. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023. – 167-195 bet.
11. Tursunov I.K. Raqamli kompetentlik va ta’lim. – Farg‘ona: FarDU nashriyoti, 2024. – 52-79 bet.
12. Usmanova Z.F. Axborot jamiyati va ta’lim tizimi. – Toshkent: O’qituvchi, 2023. – 123-148 bet.
13. Xolmatov R.S. Ta’limda interfaol usullar. – Namangan: NamDU nashriyoti, 2024. – 88-115 bet.
14. Yo‘ldoshev J.G. Kadrlar tayyorlashda zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: Universitet, 2023. – 142-170 bet.
15. Ziyayev A.A. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi. – Qarshi: QarDU nashriyoti, 2024. – 91-118 bet.